

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2016

[Назад](#)[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0 0

УДК: 330.341.1:631.11

І. О. Севідова,

к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства

Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

I. A. Sevidova,

PhD in Economics, Assistant professor of Department of Economics

of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev

THE THEORETICAL ASPECTS OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN A GLOBALIZED ECONOMY

У статті проведено аналіз основних аспектів розвитку агропромислового виробництва в умовах глобалізації економіки. Розкриваються теоретичні та методичні проблеми формування нових підходів до організації зовнішньоекономічної діяльності, визначаються основні напрямки розвитку інтеграції в аграрній галузі. Дається трактування змісту поняття інтеграції в різній інтерпретації, як процесу і як стану, розглянуто класифікацію інтеграційних процесів. Обґрунтовується нагальна необхідність поглиблення інтеграційних зв'язків України, що є результатом історично сформованих, технологічно взаємопов'язаних виробництв. Розглянуто сутність інтеграції, як соціально-економічного явища, що відбувається шляхом зближення інтересів, зміцнення виробничо-господарських зв'язків і відносин між галузями та підприємствами агропромислового комплексу з метою доведення сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача та підвищення ефективності функціонування підприємств – учасників цього процесу. Пропонуються напрями розвитку агропромислового сектора України шляхом створення дієвих механізмів узгодженого регулювання торгівлі і координації політики з економічної інтеграції, що є запорукою розвитку торгівлі та формування оптових ринків овочевих продукції.

The article analyses main aspects of development of agricultural production in the context of globalisation of economy. It highlights theoretical and methodical problems of forming new approaches to organise external economic activity, defines main directions for developing integration in agrarian branch. The article interprets the essence of integration in different ways, as a process and as a state, and also examines the classification of integration processes. The urgent need of deepening Ukraine's integration connections is substantiated, resulting from historically developed, technologically related productions. The article deals with the essence of integration as a social and economic phenomenon, occurring through convergence of interests, strengthening of production and economic connections and relations between branches and companies of agricultural complex with a goal of bringing agricultural production to end-user and improving the efficiency of enterprises participating in this process. Results of the research suggest directions of development of Ukraine's agribusiness sector through creating efficient mechanisms of coordinated regulation of commerce and coordination of economic integration policy. That is the basis of the development of trade and forming wholesale markets of vegetable production.

Ключові слова: інтеграція, міжрегіональні зв'язки, зовнішньоекономічна діяльність, оптові ринки, агропромислове виробництво.

Keywords: integration, inter-regional relations, foreign trade, wholesale markets, agricultural production.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ситуація, що склалася в сільському господарстві України, зміна підходів до розвитку інтеграційних процесів, нагальна необхідність обліку реально сформованих економічних умов в аграрній галузі є основою для дослідження проблеми розвитку економічної інтеграції. Розвиваються міжрегіональні зв'язки і зовнішньоекономічна діяльність, створюються спільні підприємства, холдинги, союзи, відбувається вихід сільськогосподарських виробників на оптові ринки інших країн. Стан агропромислового виробництва України вимагає нових підходів до організації зовнішньоекономічної діяльності, визначення напрямів розвитку інтеграції в аграрній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів інтеграції на різних етапах розвитку та в сучасних умовах приділяється велика увага. Теорії економічної інтеграції простежується в роботах Д. Вайнера, Д. Міда, Р. Липси, Столпера, Самуельсона, Б.Балласа а також А.Сміта та Д.Рікардо. Проблеми визначення інтеграції висвітлені у працях Є.Г.Федотова, В.А. Шмулевича. Агропромислове виробництво України вимагає нових підходів до організації зовнішньоекономічної діяльності, визначення напрямів розвитку інтеграції в аграрній галузі. Ця проблема ще недостатньо вивчена. Відсутність збалансованих підходів і механізму координації спільної діяльності, взаємодії секторів аграрної економіки країн СНД стримують торгівлю продовольством і сільськогосподарською сировиною, виробниче та науково-технічне співробітництво.

Формування цілей статті. Метою статті є поглиблення теоретичних засад розвитку агропромислового виробництва в умовах глобалізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній аграрній політиці спостерігається тенденція відтворення інтегрованого співтовариства для забезпечення продовольчої безпеки і гарантованого постачання продуктів харчування. Конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринку овочевої продукції сприяє динамічному розвитку аграрної галузі, коли відбувається глобалізація світової торгівлі, посилення конкурентної і внутрішньогалузевої боротьби.

Деякі дослідники розглядають інтеграцію в різній інтерпретації, як процесу і як стану. Інтеграція як процес - сприяє з'єднанню частин в єдине ціле, задіяних при цьому механізмів. Інтеграція як стан - визначає особливості побудови цілісних інтегрованих структур і взаємодії частин у складі цілого.

Інтеграцію, як поняття представляє в своїх роботах Федотов Є.Г.:

- інтеграція (відновлення, заповнення) - сукупність інтеграційних процесів і інтеграційна діяльність, яка призводить до утворення інтеграції;
- інтегер (integer - цілий, лат.) - результат інтеграційних процесів, єдина організація або об'єднання, як організаційна форма (асоціація, спілка);
- інтегратор - ініціатор, стрижень, лідер інтеграції, керівник або координатор інтеграційних процесів;
- інтегралі - учасники інтеграційного формування.

Агропромислова інтеграція зумовлює об'єднання зусиль і засобів у єдиний процес виробництва високоспеціалізованих і всебічно розвинутих галузей з виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції. Інтеграція в загальному розумінні означає процес об'єднання зусиль різних підсистем для досягнення цілей організації чи внесення будь-яких окремих частин у єдине ціле визначеної системи. Економічна інтеграція характеризується формуванням глибоких і стійких коопераційних зв'язків між підприємствами й галузями.

Досвід перших досліджень А.Сміта відображений в роботі «Багатство народів», де автор засуджував боязні взаємної торгівлі, порівнюючи нації (країни) з сім'ями, наводячи приклад, що кожна сім'я виробляє найнеобхідніше, а решту набуває за рахунок реалізації надлишків. А. Сміт започаткував теорію абсолютної переваги, тобто всі учасники міжнародної торгівлі виявляються у вигаді незалежно від того, є експортерами або імпортерами [1].

Д. Рікардо довів принцип порівняльної переваги на прикладі Англії і Португалії. По-перше, економічні ресурси (природні, територіальні, трудові та ін.) розподілені між країнами нерівномірно, по-друге, ефективне виробництво різних товарів потребує різних технологій і поєднання ресурсів. Слід зазначити, що ефективність економіки країн може змінюватися з часом, переваги як абсолютні і порівняльні, якими володіють країни, не є постійними, країна імпортер може стати експортером на конкретні товари при цілеспрямованій аграрній політиці.

Основа міжнародної торгівлі становить сучасна інтеграція, що дозволяє використовувати теорію конкурентних переваг в аналізі інтеграційних процесів. Інтеграція декількох країн, навіть в початковій стадії, надає певну зміну параметрів економічного розвитку країн, що співробітничать.

Під економічною інтеграцією розуміють процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, який приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульованих міждержавними органами.

Інтеграційні процеси класифіковані (сучасна класифікація) економістом Б. Баласа як п'ять форм інтеграції:

- 1) Зона вільної торгівлі - відсутність митних перешкод між країнами-учасниками, ліквідація тарифів і квот у відношенні один з одним, але зберігаються національні митні тарифи до третіх країн.
- 2) Митний союз - створення єдиних узгоджених тарифів і квот по відношенню до третіх країн, створення єдиної митної зони.
- 3) Загальний ринок - вільне переміщення товарів і всіх чинників виробництва всередині країн-учасниць, загальні стандарти і узгодження державних законів.
- 4) Економічний союз - єдина торгово-економічна політика, перехід на загальну валюту.
- 5) Повна економічна і політична інтеграція - створення загального ринкового і політичного простору у вигляді єдиної спільноти, досконалість юридичної бази і наддержавних органів.

Євросоюз демонструє вищий ступінь фактичної інтеграції, за існуючою градацією ЄС ставитися до п'ятої, найбільш високого рівня інтеграції, вся аграрна політика країн в ЄС підпорядкована програмі Спільної сільськогосподарської політики (ОСГП).

Інтеграція дає можливість державам-учасникам випускати сільськогосподарську продукцію з найменшими витратами, ефективно використовувати експортні переваги, вигідно заповнювати потреби країни в імпорті.

У своїх роботах В. А. Шмулевич розглядає інтеграцію, стосовно до наших умов, виділяючи шість форм інтеграції:

- 1) економія на масштабах має найтісніший зв'язок з інтеграцією. Чим ширше ринок, тим нижчі витрати виробництва, а це означає підвищення ефективності виробництва;
- 2) економічна інтеграція сприяє виникненню як позитивних так і негативних ефектів. У першому випадку мова йде про налагодження нових торгових зв'язків. У другому випадку те, що раніше імпортувалося з третіх країн, тепер доведеться імпортувати з інших країн-членів інтеграційного об'єднання;
- 3) зміна ринкової структури в країнах-учасниках інтеграції та поглиблення внутрішньогалузевої конкуренції створюють передумови для підвищення продуктивності;
- 4) у міру розширення підприємницької діяльності, заснованої на економії на масштабах виробництва, прискорюються темпи технічного розвитку, а це, в свою чергу, веде до підвищення продуктивності і посилення конкуренції;
- 5) утворення Митного союзу веде до усунення таких елементів протекціонізму, як митні тарифи, система квотування, стимулювання експорту і призводить до більшої стабільності на внутрішньому регіональному ринку, що сприяє зростанню обсягів торговельних операцій між країнами інтеграційного співтовариства.
- 6) чим масштабніше інтеграційний регіон, тим краще його стратегічні позиції на світовому ринку. Крім того, поліпшується його переговорна позиція при укладенні торгових угод із зовнішніми партнерами. Разом з тим, менше відчувається вплив зовнішніх чинників, в т. ч. зникає залежність від зовнішньоекономічного середовища [2].

Аграрно-промислова інтеграція, на думку П.Т. Саблука, – це процес поєднання (синтез) сільського господарства і промисловості, економічною передумовою якого є безперервність науково-технічного прогресу, ґрунтується на сукупності виробничих взаємовідносин і різною мірою проявляється і удосконалюється протягом усього розвитку суспільного виробництва [3].

Андрійчук В.Г. вважає аграрно-промислову інтеграцію розвитком виробничих і економічних зв'язків між галузями та підприємствами агропромислового комплексу, які зв'язані між собою технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їхніх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини [4].

Сільське господарство традиційно вважається однією з найбільш чутливих галузей в аспекті лібералізації регулювання виробництва і торгівлі. Вивчаючи процеси, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції або її обміном, необхідно розглядати цю галузь в складі єдиного агропромислового комплексу, являє сукупність технологічно і економічно взаємопов'язаних галузей, зайнятих виробництвом, переробкою і збутом агропродовольчої продукції, загальною метою якої є найбільш повне задоволення потреб населення в продовольстві і товари з сільськогосподарської сировини, забезпечення продовольчої безпеки країни, виробництва конкурентоспроможної продукції.

Вища ступінь інтеграції відзначалася за радянських часів, коли інтеграційні зв'язки мали високу інтенсивність, виробничі і технологічну взаємодію підприємств і галузей було орієнтоване не на автономне, а спільне функціонування економік союзних республік.

Організація загального оптового ринку після розпаду союзної держави і утворення Співдружності Незалежних Держав в основі процесу мала протиріччя. З одного боку, до відокремлення союзні республіки функціонували в умовах поділу праці, виробничої кооперації, єдиного економічного простору. З іншого боку, перехід на умови суверенітету супроводжувався руйнуванням основ економічної інтеграції.

В даний час зовнішньоторговельний баланс за продовольчими товарами та сільськогосподарської сировини знаходиться в стані, коли імпорт в Україну, перевищує експорт в 3 рази, причому, зовнішня торгівля орієнтована на країни далекого зарубіжжя, на частку країн СНД припадає не більше 30% імпорту. Аналіз показує, що питома вага імпортованих продуктів у великих містах досягає від 30 до 50%, де зосереджений основний платоспроможний попит.

Ми вважаємо, що взаємовигідна потреба в поглибленні інтеграційних зв'язків України випливає з історично сформованих взаємодоповнюючих виробництв, які базуються на використанні специфічних для країни природно-кліматичних ресурсів. Для реального поживлення торгівлі і просування в напрямку формувань оптового ринку овочевої продукції необхідно виробити механізми узгодженого митного регулювання торгівлі, а також скоординувати політику для активізації процесів економічної інтеграції.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та

запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Висновки з цього дослідження. Узагальнюючи погляди сучасних вчених-економістів, можна зробити висновок, що аграрно-промислова інтеграція – явище складне, багатогранне і повинно вивчатись на системній основі. З цієї точки зору аграрно-промислова інтеграція – це соціально-економічний явище, який здійснюється шляхом зближення інтересів, зміцнення виробничо-господарських зв'язків і відносин між галузями та підприємствами агропромислового комплексу з метою доведення сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача та підвищення ефективності функціонування підприємств – учасників цього процесу. В цих умовах економічна інтеграція аграрних ринків стає невід'ємною складовою частиною загальної економічної і політичної співпраці країн ЄС, що включає такі важливі аспекти, як забезпечення колективної безпеки держав і їх взаємодію на міжнародній арені, співпраця в енергетичній, транспортній, інвестиційній, науково-технічній, фінансовій, законодавчій, культурній та інших областях.

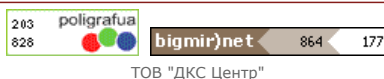
Література.

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. М.: «Соцэкгиз», 1962, 684 с.
2. Шмулевич В.П. Интеграция как глобальная тенденция современности. -М.: Граница, 2000.-176с.
3. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / [за ред. П. Т. Саблука]. – К. : ІАЕ, 1999. – 532 с.
4. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: ідентифікація і мотиви здійснення / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2006. – № 1. – С. 40-54.

References.

1. Smit, A. (1992), Issledovanie o prirode i prichinah bagatstva narodov [A study on the nature and causes bagatstva peoples], Socjkgiz, Moscow, Russia.
2. Shmulevich V.P. (2000), Integratsiya kak globalnaya tendentsiya sovremennosti [Integration as a global trend of modern times], Granitsa, Moscow, Russia.
3. Sabluk P.T. (1999), Reformuvannya ta rozvitok pidpriemstv agropromislovogo virobnitstva [Reform and development of enterprises of agroindustrial production], ІАЕ, Kyiv, Ukraine.
4. Andriichuk, V.H. (2006), Capitalizatsiya sil's'koho gospodarstva: identifikatsiya ta motivi zdijsnennya [Capitalization of Agriculture: identity and motives of implementation], Ekonomika APK, no. 1, pp. 40-54.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"